
NEDOTAŽENÝ ROMÁNOVÝ DIPTYCH DITY TÁBORSKÉ

ERIK GILK

UNCROWNED NOVEL DIPTYCH BY DITA TÁBORSKÁ

The paper deals with two novels written by Dita Táborská (*1981), a newcomer in contemporary Czech literature. Her literary works *Malinka* (2017) and *Běsa* (2018) are connected with the same topic and some of the figures. We can determine her prose as psychological and social novels with the dominant topic of interpersonal relations, especially among parents and their children (also adoptive ones). The author of the paper analyses especially narrative methods and construction of the main figures in Táborská's novels and also summarizes their critical reception.

Keywords: Czech literature after 1989, Czech fiction, adoption, Dita Táborská

Troufáme si soudit, že před rokem 2017 o absolventce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a současné zaměstnankyni ministerstva zahraničních věcí Ditě Táborské (*1981) v literárních kruzích nikdo nevěděl. K dnešnímu dni má na svém kontě dva obsáhlé romány o celkovém rozsahu osmi set tiskových stran vydané v prestižním nakladatelství Host ve zdařilé typografické úpravě Lucie Zajíčkové. Řeč je o dvou samostatných, avšak navzájem souvisejících románech *Malinka* (2017) a *Běsa* (2018), na nichž je patrné, že jejich propojenost byla od začátku autorkou zamýšlena a podle všeho vznikaly současně či záhy po sobě.

Kdybychom je měli obecně žánrově specifikovat, mluvili bychom nejspíš o psychologicko-společenských románech, jejichž ústřední látkou jsou mezilidské vztahy. Konkrétně se jedná o problematiku adopce a vrozenou potřebu adoptovaných dětí najít genetické rodiče, v druhém románu se k tomu přidává námět drogové závislosti. Je otázkou, zda Táborská přináší nové aspekty k tématu v české próze posledních let ohledávanému

především autorkami, připomeňme úspěšné romány Terezy Boučkové *Rok kohouta* (2008) a Viktorie Hanišové *Anežka* (2015).

V podstatě všichni dosavadní recenzenti tuto skutečnost zaznamenali, přičemž Jana Benediktová napsala, že jistě není náhodné, že všechny tři romány napsaly ženy. Zároveň jsou v nich „ženy dominantními postavami, jsou nositelkami prožívání, mnohdy až okázalé emocionálnosti, zatímco muži působí spíše jako stafáž“ (Benediktová 2017). Daniel Mukner si všímá naopak podstatného rozdílu, který je patrný mezi Boučkovou a Hanišovou na straně jedné a Táborskou na straně druhé. Její román totiž „nezachycuje nutně problematickou povahu adopce; ta v něm tvoří podloží obsáhlejšího příběhu s mnoha ostny namířenými proti frivolitě soudobé společnosti. Adopce tu není hybnou silou vyprávění, ale spíše mnohoznačným otazníkem, který se vznáší nad textem...“ (Mukner 2017).

Recepce prvního románu *Dity Táborské* je veskrze pochvalná, avšak není prosta výtek, které se dotýkají nadměrného rozsahu románu, přílišné doslovnosti, nezdařené či spíše primitivní hravosti některých slovních spojení a neúplné funkčnosti použitých uměleckých prostředků. Kdyby se zkrátka román redakčně prokrátil a upravil, jeho text mohl být kompozičně sevřenější a příběh mohl mít mnohem intenzivnější vyznění. K tomu je nutno přičíst stylovou inkoherenci až rozháranost úvodních partií, na nichž je až příliš patrné, že debutantka hledá svůj autorský rukopis.

Pokusíme se nyní zhodnotit *Táborské* romány z našeho kritického hlediska a zodpovědět, jak spolu oba romány souvisejí a zda druhý román *Běsa* případně nenabízí nový klíč k interpretaci románu prvního. Nemyslíme tím ovšem prostou dějovou návaznost, neboť je zjevné, že *Běsa* představuje – v sci-fi a fantasy sériích tolik oblíbený – prequel k *Malince*. Zatímco prvně publikovaný román vypráví příběh adoptované mladé ženy Mileny Hlinecké zvané Malinka (ačkoliv původní jméno znělo Majka), druhá próza pojednává o jejich rodičích, především pak o genetické matce.

Vyprávěcí situace románů není jednotná, autorka bez jakékoliv signalizace volně přechází mezi převládající er-formou a méně užitými ich-formou i du-formou. Nejde ovšem o svévolné nakládání hned se třemi narativními figurami, kterými by Táborská dokazovala svoji čtenářskou zkušenost

a sečtělost. První vypravěčské přesmyky jsou sice – jak jinak – překvapivé, ale posléze čtenář nalezne ve střídání vyprávěcích způsobů jisté zákonitosti. Naléhavěji působící du-forma je používána výhradně v sugestivních pasážích, které jsou citově vyhocené, představují vyvedení z rovnováhy či přímo šok oslovené postavy. Taková postava je následně nucena se s nastalou situací vyrovnat či alespoň přijmout nově zjištěnou okolnost, která znamená neodvratný zásah do jejího vnímání skutečnosti nebo určité její entity (většinou jiné postavy). Ich-forma zase slouží jako přechod z hlediska autorského vypravěče k perspektivě jednoho z účastníků dialogu, který je tímto prostředkem výrazně subjektivizován a znovu jako by se týkal výhradně dotyčné figury.

I když převládá er-forma, je velmi výrazně fokalizovaná, příběh není nikdy snímán okem vševědoucího objektivního vypravěče, ale fikční realita je vždy nahlížena jednou z postav. To dokládá sled kapitol v prvním románu, kdy se pravidelně střídají filtry tří postav: adoptované Malinky, její adoptivní matky Iny a neplodné ženy Alice, která po adoptovaném dítěti naopak touží. Osudy těchto tří žen jsou vzájemně propletené, v případě Malinky a Alice pak téměř bizarně. Trojí perspektivu završuje trojice epilogů nazvaných jednoduše podle jména protagonistek, čímž se završuje neexistence scelujícího autoritativního vypravěčského hlasu. Fokalizace ovšem není využívána proto, aby relativizovala objektivitu fikčního (a případně i našeho aktuálního) světa a nabízela noetický pluralismus, ale slouží spíše k objasňování motivace jednání ústředních postav. Na jedné straně má čtenář elementární pochopení pro chování dotyčné osoby, protože ví, z jakého důvodu právě k takovému jednání přistoupila, na druhé straně si je vědom toho, že tatáž situace může být vnímána druhou postavou zcela odlišně a vzhledem k jeho znalosti její mentality zase zcela pochopitelně. Táborské se tím daří dobře demonstrovat, jak často si lidé zcela neúmyslně ubližují a jak konfrontační a konfliktní vztahy mezi blízkými lidmi ve skutečnosti jsou. V tomto aspektu má Táborská poměrně blízko k prózám Petry Soukupové, ačkoliv té postačuje ještě komornější prostředí a nuancovanější dějové situace, na kterých dokáže mnohem lapidárněji odhalit tytéž cézury v mezilidských vztazích.

Druhý román již nemění jednotlivé perspektivy se železnou pravidelností (s čímž patrně souvisejí i mnohem rozsáhlejší kapitoly), i když v něm nacházíme dvě střídající se pásma zaměřená na prostředí české a ukrajinské rodiny. V pásmu prvním figuruje rozvedená matka Majka se dvěma dcerami, které se narodily jako jednovaječná dvojčata. Z prvních slabik jejich křestních jmen vytvořila prozaička název románu: Běla + Sabina = Běsa. Zároveň tím naznačila neidyličnost až narušenost vztahů mezi jednotlivými členy rodiny, které jsou poměrně vzdáleny nezištné lásce. Na druhou stranu ovšem nezacházejí tak daleko, aby se tyto vazby daly označit za děsivé či nějak výjimečné; běsy se týkají snad jen Běly, v podobě návykových látek ji pronásledují a ona se marně snaží ze své drogové závislosti vyléčit. Ono slabičné propojení obou sester může reflektovat i skutečnost, že Běla na společenské dno spadla mimo jiné kvůli Sabině, která se po nevydařeném výletu do Tater za otcem seznámila s drogami jako první, avšak na rozdíl od Běly jim nepodlehla. Mnohem podstatnější je, že když Běla povije holčičku (tedy Malinku), uvede jméno své sestry Sabiny, aniž by přitom věděla, kdo je otcem dítěte. Doufá totiž, že na rozdíl od ní bude Sabina schopná a ochotná se o dítě postarat (to druhé se ukáže jako mylný předpoklad). Jako otce uvede Běla Ukrajince Vitalije, který díky tomuto kroku může dostat povolení k trvalému pobytu v Česku a s ním celá jeho rodina. Přestože Vitalij se kvůli zranění vrátí na Ukrajinu a upije se tam k smrti, sledujeme v druhém pásmu osudy celé jeho rozvětvené rodiny, na níž autorka poměrně věrohodně popisuje životní poměry prvních ukrajinských gastarbeiterů v naší zemi. Fokalizace ústředních členů obou rodin se v tomto románu střídá uvnitř jednotlivých kapitol bez pravidelné frekvence, podle autorčiny intence.

Zatímco způsob vyprávění obou románů považujeme za zvládnutý, naše námítky se týkají samotné konstrukce syžetu. Ne že by se v dnešní hodnotově rozkolísané a vztahově liberální společnosti právě takový životní příběh nemohl odehrát, i když se ocitá na samé hraně věrohodnosti. Každá součástka zkrátka musí zapadnout do dobře promazaného stroje, jinak se bude při své činnosti zadržávat a nebude pracovat tak, jak by měl. Aby nebyl jeho výkon ohrožen, je zapotřebí nastražit nějakou tu náhodu, a vše

bude fungovat naprosto dokonale. V obou románech je však takových náhod příliš a na povrch vysvítá jejich vykonstruovanost narušující jinak uvěřitelný příběh.

Vzhledem k tomu, že realistický či mimetický modus vyprávění je Táboorské vlastní, tím nápadnější se jeví vložené pasáže fantaskní, které mají pravděpodobně romány ozvlášťňovat, ale působí spíše kontraproduktivně. V *Malince* je to rozhovor Boha s Ježíšem o vině či naopak mesiášském poslání ústřední hrdinky, v *Běse* pak obdobný dialog mezi Bohem a Smrtí nad smrtelným ložem maminky dvojčat. Vtipnost obou partů má spočívat v záměně jmenného rodu, Bůh vystupuje jako ona (jako Hospodinka) a Smrt naopak jako on. Autorka tím sice poukazuje na ne úplně spravedlivé rozdělení mluvnické kategorie, ale jako genderová kritika tento postřeh nemůže obstát. Navíc ani v jednom z obou případů fiktivní dialogy příběh nikam dál neposouvají, zvlášť druhý případ je úplně zbytečný, neboť Majka stejně zemře.

Jako nefunkční rovněž vnímáme rozsáhlý (cca šedesátistránkový) dovětek druhého románu, který tvoří Bělin deník psaný jako arteterapie v protidrogové léčbě. V knize je vytištěn jako rukopis a téměř každý denní zápis je opatřen barevně odlišeným terapeutickým komentářem. Čtenář přirozeně očekává, že zápisky poskytnou nové skutečnosti osvětlující z nového a dosud ukrytého úhlu pohledu dějové události. Nic takového se však bohužel nestane. Text samotný by sice obstál jako poměrně autentický deník léčené narkomanky, avšak jako součást románového příběhu (ne-li románové dilogie), který by měl mít jednotný smysl a podávat celistvou zprávu o současném světě, se jeví zcela nadbytečný. Ještě jednou se uchýlíme ke srovnání s Petrou Soukupovou, konkrétně s jejím románem *Marta v roce vetřelce* (2011). Tento stylizovaný deník titulní hrdinky se k (fiktivně) rukopisným pasážím opodstatněně uchyluje jen v těch případech, které jsou dějově vyhocené, z nějakého důvodu představují rozhodující (a nepovedené) kroky ve vytyčené životné etapě a vytištěny dívčím písmem navozují pocit větší bezprostřednosti.

Shrme-li svoje dosavadní konstatování, nemůžeme než dojít k závěru, že Dita Táboorská napsala romány, které v soudobé konkurenci rozhodně

obstojí. Kdyby ovšem lépe promyslela a s odpovědným redaktorem⁽¹⁾ více prodiskutovala jejich vzájemnou souvislost a propojenost, byl by náš soud mnohem pozitivnější.

doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Katedra bohemistiky

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Křížkovského 10, 771 80 Olomouc

erik.gilk@upol.cz

1 Odpovědnou redaktorkou obou románů byla Olga Trávníčková. Z e-mailové korespondence s ní vyjímáme (dopis z 28. 6. 2018): „Dita Tábořská je velice obratná stylistka a fabulátorka, ale zároveň byla vděčná za zpětnou vazbu, takže jsme si text vždycky několikrát vyměnily, já jsem jí k tomu napsala nějaké poznámky a návrhy na úpravu a ona to potom přepracovala, někdy jen určité místo, někdy docela důkladně, že třeba vyškrtnla nějakou postavu nebo přepsala scénu a děj posunula jiným způsobem. Takže mi potom posílala docela odlišné verze, ale pokaždé to byly změny k lepšímu.“

LITERATURA

BENEDIKTOVÁ, Jana

2017 „Malinka je ještě malinko nezralá“; www.ceskatelevize.cz [online],
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/2301817-recenze-malinka-je-jeste-malinko-nezrala> [Přístup 28. 6. 2018]

KOPÁČ, Radim

2017 „Šťěstí bez pořádného dětství neexistuje, odhaluje Malinka“;
www.idnes.cz [online], https://kultura.zpravy.idnes.cz/malinka-recenze-nakladatelstvi-host-dvd-/literatura.aspx?c=A170912_152558_literatura_kiz
[Přístup 28. 6. 2018]

MUKNER, Daniel

2017 „Další román o nesnázích adopce?“; www.iliteratura.cz [online],
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/38769/taborska-dita-malinka>
[Přístup 28. 6. 2018]

TÁBORSKÁ, Dita

2017 *Malinka* (Brno: Host)

2018 *Běsa* (Brno: Host)

ZELINKOVÁ, Lucie

2018 „Malinka je o důležitosti mateřské lásky“; www.novinky.cz [online],
<https://www.novinky.cz/kultura/462288-recenze-malinka-je-o-dulezitosti-materske-lasky.html> [Přístup 28. 6. 2018]